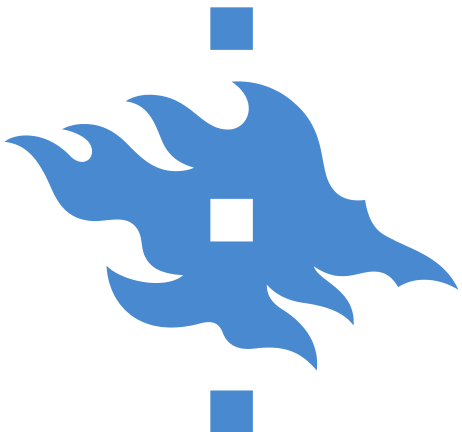

***Laululyriikan rakkaus, kaipuu ja
intohimo käänöksissä
Populaarimusiikin tekstien kääntämisestä***

Pirjo Kukkonen
pirjo.kukkonen@helsinki.fi

Suomi Finland 100

***Suomi kääntää – Finland översätter
100 vuotta käännettyä – 100 år översatta texter
SKTL, 12.12.2017 klo 16–18, Metsätalo sali 4***

Suomi Finland 100
Suomi kääntää – Finland översätter
100 vuotta käännettyä – 100 år översatta texter

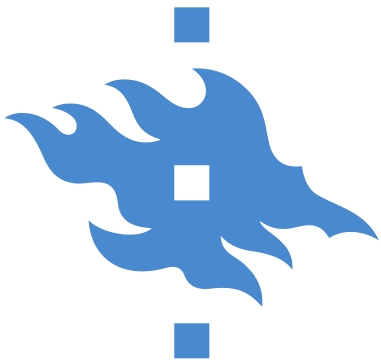
1917–2017

Mitä tapahtui populaarimusiikin alalla?

Mitä käännettiin suomeksi ja ruotsiksi?

Mitkä tekstimme lähtivät käännöksinä maailmalle?

Pirjo Kukkonen

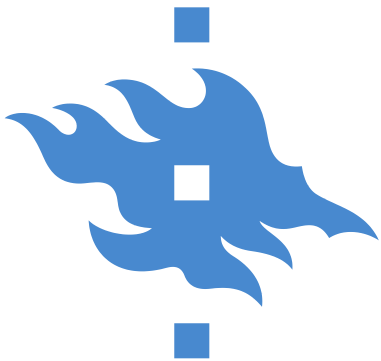
DET SJUNGANDE JAGET

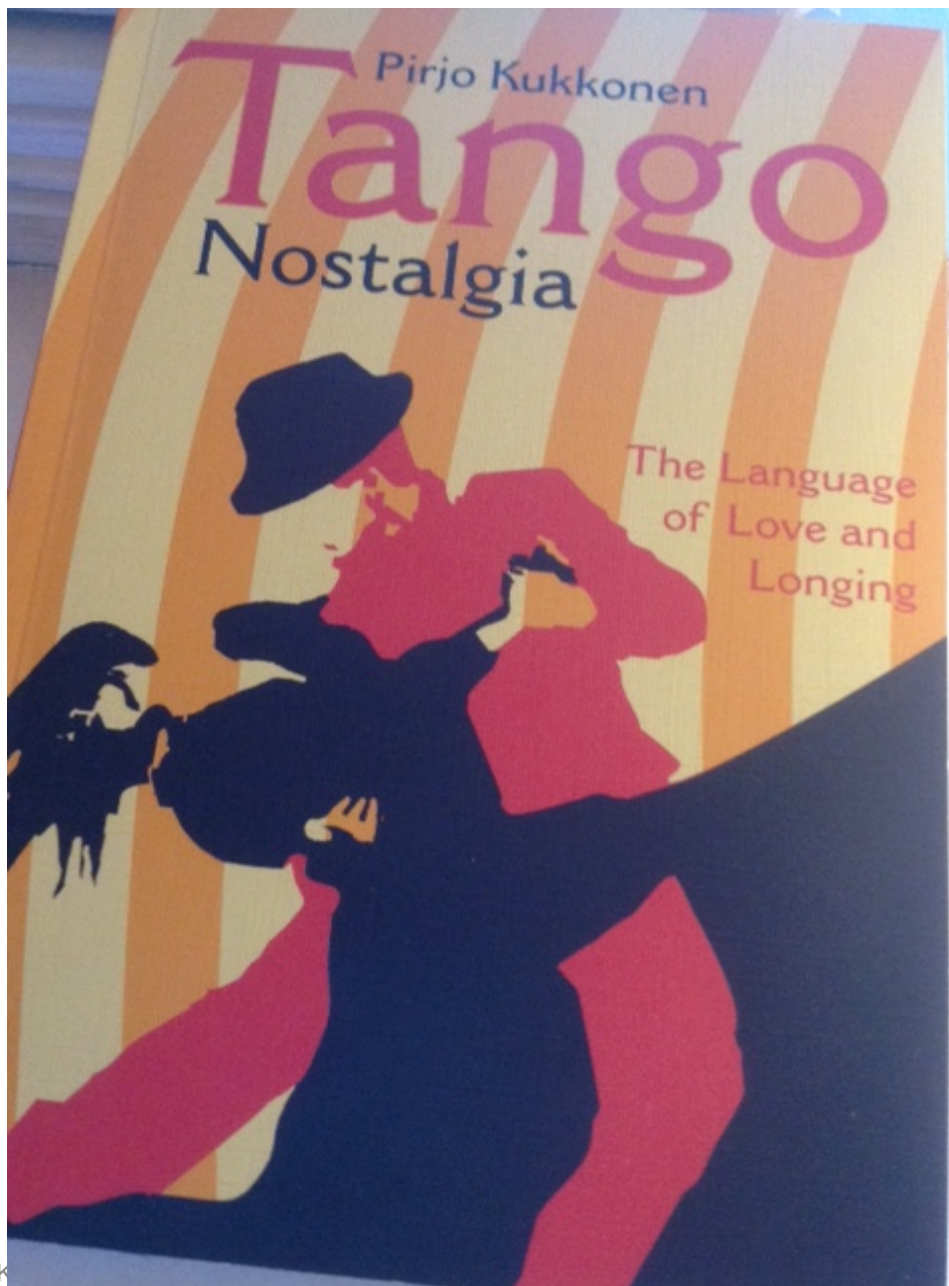
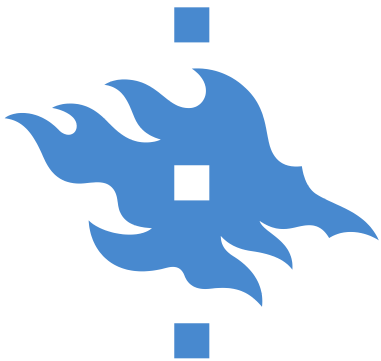
ATT
ÖVERSÄTTA
KÄNSLAN OCH
SJÄLEN

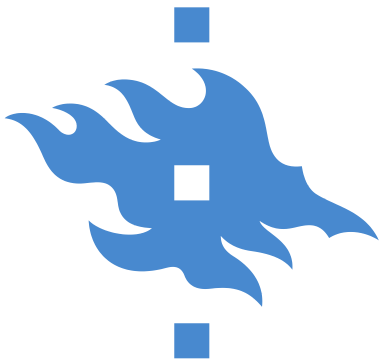
*Den lyriska samlingen Kanteletar
i svenska tolkningar 1830–1989*

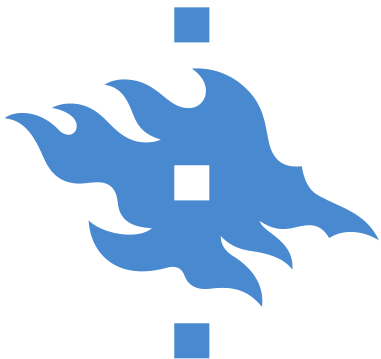

Lawrence Grossberg [1988] 1995:

Mielihyvän kytkennät: risteilyjä populaarikulttuurissa

- ❑ **Poplore, populaari suosittu** ja (post)modernin kansankulttuuria
- ❑ Miten musiikki, rock, videot, tv jne. tuottavat **mielihyvää, affektia**, liittyy tunneulottuvuuteen, 'fiiliksiin', antaa väriä, sävyjä, tuntumaa
- ❑ Mielihyvä, affekti kuvataan haluksi, tahdoksi, tuntemistavaksi, intohimoksi, huomioksi, ts. kuinka paljon kansanlaulu-, jazz-, tango-, rautalanka-, rocksukupolvi jne. panostaa populaariin (Elvis, Beatles, Marilyn Monroe, Madonna jne.) kulttuurisina symboleina
- ❑ Populaarisissa maailmoissa kohtaavat, maailmanmusiikki...
- ❑ **Korkea- ja matalakulttuuri** – suhtautuminen populaarin tutkimiseen vrt. 1950, 1960... 1990–
- ❑ Grossberg (1988 jne.): Cultural Studies, Popular Culture, Popular Music...
- ❑ Lars Lönnroth (1978). *Den dubbla scenen. Muntlig diktning från Eddan till Abba.*

Folklore – Poplore *la poésie populaire*

- ❑ **folklore**, kansanperinne, kansanlaulu
- ❑ **la poésie populaire: ihminen laulavana minänä luonnon ja kosmoksen**
- ❑ Matti Kuusen virkaanastujaisluento 1959: ”Iskelmä on nykyajan kansanlaulu.”
- ❑ **poplore**, Matti Kuusi (1973, 1974): laulu ja musiikki populaarikulttuurin ilmentymänä: artikkeli Poplore antologiassa *Folklore tänään* 1974. H. Launonen & K. Mäkinen (toim.) Helsinki: SKS. 11–23; Kukkonen 1992 etc., 1997; [1996] 2003, 2009.)
- ❑ ”lesser arts”, 1960-luku (Barthes, Eco)

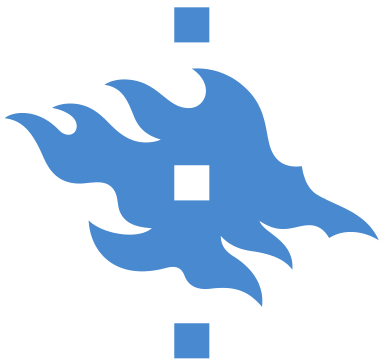

Populaarikulttuurin nousu Folkloresta poploreen

- Suullinen kansanperinne ja lauluperine
- Tieteis- ja fantasiakirjallisuus
- Kioskikirjallisuus
- Käännössarjakuvat
- Käännösiskelmät – osa suomalaisten kansallista identiteettiä (Maarit Niiniluoto, *Suomennoskirjallisuuden historia* 1, 2007: 535–549)
- Äänitteet, grammofonikuume, LP, radio, tv, musiikkikasetit, CD, internet... multimodaaliset tekstit

1917–2017

100 vuotta

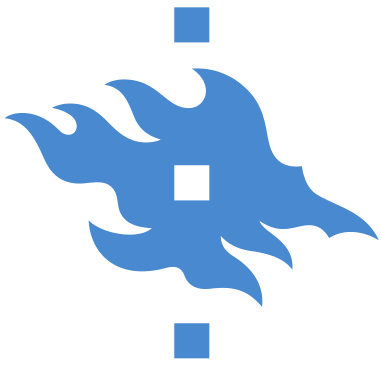
- ❑ Arkkiveisut, shillingtryck, virsikulttuuri..., *suullinen perinne: Kalevala* (1949), *Kanteletar* (1840) [1830-luvulla], 1830-luvulla, ruotsinnoksia
- ❑ **1800-luvun loppu 1900-luvun alku:** venäläiset kansanlaulut ja slaavilaiset molli- ja mustalaisromanssit, venäläiset romanssit
- ❑ **1910–1920-luku...** jazz, swing, tango... [Yleisradio 1926], kahvilatangot
- ❑ **1930–1940-luku** ... [1929–1930 grammofonikuume] schlager, isku-sävelmä, iskelmä [lavatanssihuuma 1948–1966] [sotavuodet 1939–1945] [tanssikielto 1939–1948]
- ❑ **1950–1960-luku** ... popmusiikki, rock-and-roll...tango, iskelmä..., euroviisut..., angloamerikkalainen musiikki... protestilaulut...
- ❑ **1970-luku** ... popmusiikki, iskelmä... folk
- ❑ **1980-luku** ...iskelmät... uusia tangokäännöksiä...
- ❑ **1990-luku** ...iskelmät... uusia tangokäännöksiä...
- ❑ **2000-luku** ... uusia musiikkigenrejä... käännösiskelmiä vähemmän, kv-musiikki alkukielellä

Kääntäminen populaarimusiikin teksteissä

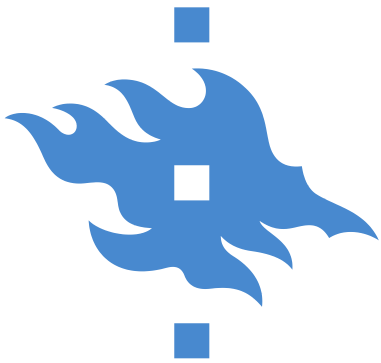
- ❑ "cultural transfer", "importation", "distribution"
- ❑ **akkulturaatio**, musiikin, laulun siirto kulttuurista toiseen (Castro 1991)
- ❑ **vocal translation**, versiot, sovellukset, mimesis, jäljittelyä, "transcreation", vapaudet, illuusio alkuperäisestä
- ❑ *kääntäminen* suhteellinen käsite
- ❑ siirto: vieras laulu suomalaistetaan (*Penny Lane*, 1967 *Rööperiin*, suom. san. Juha "Watt" Vainio, 1967; *Sur* 1948, *Sörkkaan terveiset vie*, Aappo I. Piippo, 1987, *L'italiano*, *Olen suomalainen*, Raul Reiman 1983)
- ❑ musiikin, rytmin ja sanojen synteesi, symbioosi ("singability", "performability", "saleability")
- ❑ *Moving Target: Theatre Translation and Cultural Relocation* (2000), Carole-Ann Upton (ed.)

Schlager

isku-sävelmä, iskelmä

- ❑ **1920-luvun** uuden suosikkityylin tärkeimpiä juuria oli 1800-luvun puolivälissä syntynyt *wieniläinen ja berliiniläinen operetti-, revy- ja kabareemusiikki*
- ❑ integraatiovaihe vasta **1930-luvun** suomalaisen äänilevymusiikin kotimaisen iskelmän alueella (vrt. R. R. Ryynäsen termit *iskusävelmä* 1929, *iskelmä* 1930: Saksalainen *Schlager*, *iskusävelmä*, *iskelmä*, oli eräs eurooppalaisen ja afroamerikkalaisen populaarimusiikin sulautuma.
- ❑ **1920-luvun** kaksi vastakkaista akkulturaatiosuuntausta, kansallinen haitarijazz ja kansainvälinen hot-jazz alkoivat lähestyä ja lopulta sulautua toisiinsa Georg Malmsténin, Dallapén, Rablersin ja Rytmi-Poikien äänilevyillä. Czerny & Hofman (1968: 124-126): *Schlager*, 1800-luvun nuottikustannuskäsité ja tarkoitti tietoisesti suunniteltua myyntimenestystä; ks. Jalkanen 1989: 275; Hirn 1998).

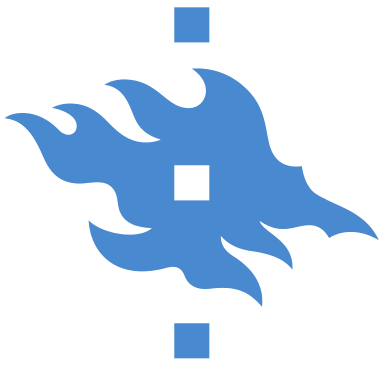
Genre: Riodelaplatalaisen tango tematiikka 1860–

Argentina, Buenos Aires, Uruguay, Montevideo

---

1. *Tristeza*, suru, tuska, ikävä, melankolia, nostalgia, olemassaolon kysymykset: rakkaus, intohimo, suru, ahdistus, rikollisuus, alkoholi, mustasukkaisuus, yksinäisyys, epäoikeudenmukaisuus, kuolema
2. Elämää luonnehtivat käsitteet *désir* 'intohimo' ja *dolor* 'tuska, kärsimys'
3. Mies (yksinäisyys, hyljätty), nainen, äiti, madonna, nainen, prostituoitu
4. Ajan ja paikan heki, *Argenitinidad*, yhteiskunnallinen tematiikka, laitakaupungit ja satamakorttelit, tango urbaani ilmiö
5. Tango itse keskeinen attribuutti: *Tango on elämä! Elämä on tango!*

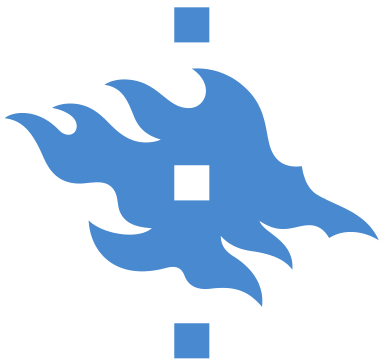

Tematiikka: Suomalaiset schlager-, iskelmä-, tangokäännökset 1930–

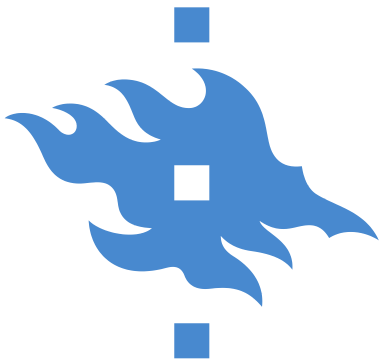
1. Sentimentalinen, romanttinen, eskapistinen, nostalginen rakkaus
2. Vierasperäiset, eksoottiset paikat, luonto, nimet näyttämönä (*den dubbla scenen*)
3. Kosmiset vertauskuvat rakkaudesta
4. Melodraama, liioitellut tunteet
5. Rakkaus saa koomisia ja humoristisia piirteitä
6. Rakkaus ja intohimo: Mustalaistematiikka
7. Aikuisten satuja kuninkaat, kuningattret, ruhtinaat

Suomalaisten iskelmien, tangojen tematiikka 1920–

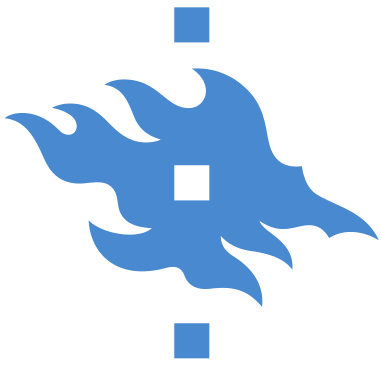
---

1. Rakkaus ja kaipuu, menetykset, luontokuvasto
2. Intohimo ja mustasukkaisuus
3. Melodraama, yliromanttiset, triviaali rakkaus
4. Yhteiskunnalliset aiheet: sota...
5. Tarinat ja myytit
6. Elämä–Kuolema, syklinen luontokuvasto

Jazz ja tango uuden ajan populaarimusiikkia

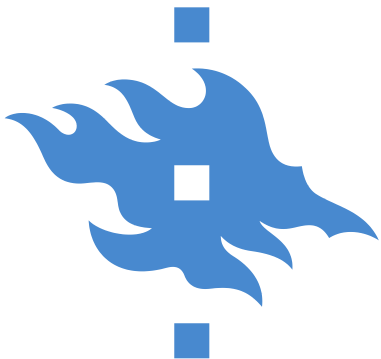
- Jazzkulttuurin murros – niin kuin tangonkin – Helsingissä on perinnetieteiden kannalta **akkulturaatioilmiö**, ”kahden kulttuurin *kohtaamisesta* seurannut kulttuurimuutos”, jossa afroamerikkalaisesta kulttuuripiiristä lähtenyt jazz **levisi suomalaisen populaarimusiikin perinnekerrostumiin, salonkimusiikkiin, torvisoittoon, kupletti-, pelimanni- ja iltamamusiikkiin** ja katusoittoon, joko syrjäytti ne tai sulautui niihin ja suomalaistui.
- Historia- ja yhteiskuntatieteille jazzin murros on kehitysilmio, joka on ymmärrettävissä **ajan yhteiskunta- ja kulttuurikehityksen valossa**. (Herskovits 1938: 131–135: termit *acceptance*, *adaptation* ja *reaction*; Jalkanen 1989: 9; Kukkonen 1993, 1996, [1997] 2003).

Jazz ja tango modernin ilmentymiä

- ❑ Olavi Paavolainen kuvaa teoksessaan *Nykyaikaa etsimässä* (1929) tangoa eräänlaisena uuden sukupolven tanssina, joka oli alkuna aivan uudelle ruumiinkulttuurille, vapautta-vana ruumiin kielenä ja viestinä.
- ❑ Mika Waltari puolestaan kuvaa romaanissaan *Suuri Illusioni* (1928) ”ehdottomasti kauneimmaksi tanssiksi, siinä on musiikkia ja intohimoa, se on verhottua, pehmeää tanssia”.

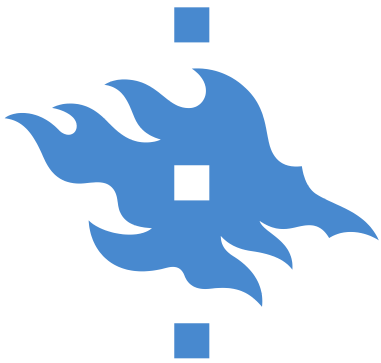

Olavi Paavolainen: Jazz ja tango uuden ajan, kehityksen, muutoksen musiikki

---

”Jazz soitti yhdenvertaisuutta valkoihoisen ja mustaihoisen, kauppa-apulaisen ja autotehtailijan, koulupojan ja vivöörin, perhetytön ja kokotin välille. Maalaiskylissä polkevat rasvanahkasaappaat kohti jazzia. Hikisten öljylamppujen valaisemissa seurataloissa hyräilevät karjakot: ’Älä sure jazzityttö, vaikkei sull’ oo heilaa, laita nokkas puuteriin ja polkkatukkas reilaan’: ja hanureista soivat kiihottavat rytmit loihtivat renkipoikien päihin mielikuviaan kaupungeista, ’joissa miehen maine hukkuu jazzin pyörteisiin’ jazz soitti modernille nuorisolle suurta kysymystä: jaksatko kokea minut ja asettua herrakseni? Jaksatko? ... ? Ja ihme tapahtui: Jazz soitti voittofanfaaria!” (Paavolainen ([1929] 1991: 332–333).

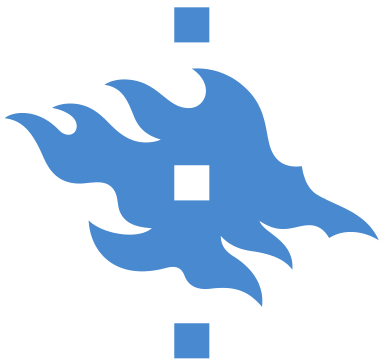

Tangon historiaa

- ❑ Tango syntyy 1880–1920, *guardia vieja*; Etelä-Amerikka
- ❑ Tangomania Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa 1923–1914, tango Suomeen 1913
- ❑ Tangon kulta-aika 1920–, 1950, 1960... 1980...
  - ❑ *El Tango Nomade*, ”maailmanmusiikiksi”, kulttuurien kohtaaminen (Pelinski 1981, 1995, 2000)
- ❑ Tango musiikkina, tanssina, lauluna, teatterissa, elokuvassa, show-tanssina
- ❑ Kansainvälinen tango, traditionaalinen, evolutionaarinen, avant-garde tango, metamorfoosit

Tango – elämän ja kuoleman laulu

Argentiinalainen tango – yhteiskunnan peili

Tangon nomadielämä, vaeltava tango

Tango passiona: intohimo, tuska, suru, kärsimys

(Argentinidad, passio, pasion, dolor, desir)

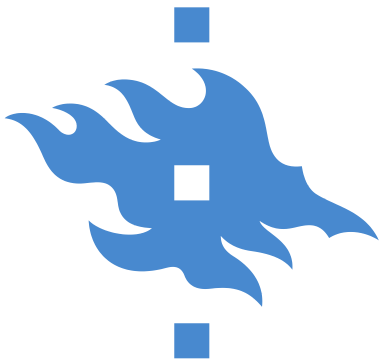
Tango nostalgiana: mennyt maailma

Tango (itku)virtenä

Tango karnevaalina, nauruna, parodiana

Tango viestinä: tango tanssina, lauluna, symbolina

Tangon kieli: elämän ja kuoleman laulu ja tanssi

Marssista tangoksi: La cumparsita (Si supieras), Tango [1916] 1924

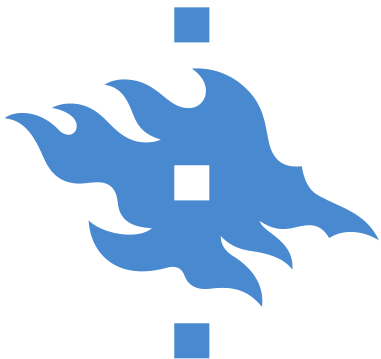
Music: Gerardo Matos Rodríguez

Lyrics: Pascual Contursi / Enrique Maroni

The Argentinean Tango Society

<http://www.todotango.com/english/music/song/172/La-cumparsita-Si-supieras/>

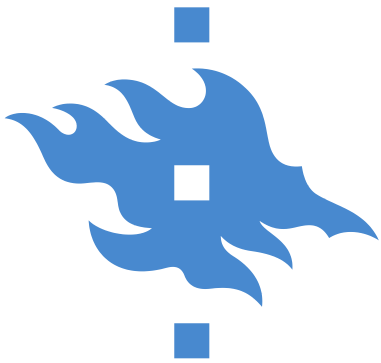

La Cumparsita [1916]

[levykansi 1920-luku]

Todo Tango, <http://www.todotango.com/english/search/?kwd=La+cumparsita>

La cumparsita ([1916] 1924)

Música y letra de G. H. Matos Rodríguez Rodríguez (1897–1948)

La cumparsita

La Cumparsa
de misería sin fin
desfila
en torno de aquel ser
enfermo,
que pronto ha de morir
de pena.
Por eso es que en su lecho
solloza acongojado
recordando el pasado
que lo hace padecer.
[...]

'Pieni karnevaalikulkue
kurjuudesta ilman loppua
marssii ...'

Säv. ja san. G. H. Matos Rodríguez
Rodríguez (1897–1948) ([1916]
1924)

La cumparsita [1916]

Música de G. H. Matos Rodríguez (1897–1948)
Letra Pascual Contursi & Enrique Pedro Maroni (1924/1927)

La cumparsita

¡Si supieras
que aun dentro de mi alma
conservo aquél cariño
que tuve para ti...!

¡Quién sabe, si supieras
que nunca te he olvidado...!
Volviendo a tu pasado
Te acordarás de mí...

Los amigos ya no vienen
Ni siquiera a visitarme;
Nadie quiere consolarme
En mi aflicción...
Desde el día que te fuiste
Siento angustias en mi pecho...
¡decí, percanta, qué has hecho
de mi pobre corazón...!

[...]

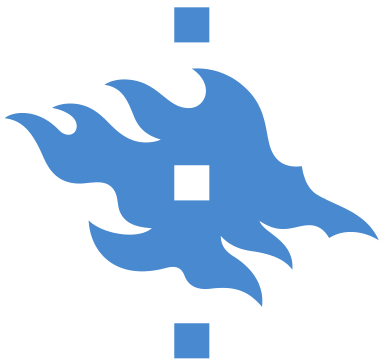
Säv. G. H. Matos Rodríguez (1897–1948) [1916]
San. Pascual Contursi & Enrique Pedro Maroni (1924/1927)

‘If you knew,
that still inside my soul
I conserve that love
I felt for you.
Maybe if you knew
that I never have forgotten you
when you return to your past
you will remember me.

Friends are not coming anymore
not even visiting me.
Nobody wants to comfort me
in my grief.
From that day you left
I feel sorrow in my heart.
Tell me, little girl, what you have done
to my poor heart?’

[...]

(PK suorasan. käännös)

La Cumparsita (1916)

Versioita, muunnelmia, suom. 1929–

Tropiikin yö (1929)

(La Cumparsita)

Yö tropiikin niin kiehtovan ihmeellinen
peittää kuultavaan, hehkuvaan syleilynsä
tuon pienen, niin kauniin ja hurmaavan maan.
Tuo maa, se on minun unelmieni kohde.
Tuo maa, se on Kuuba,
lemmen ja rakkauden satumaailma.

Säv. & san. G. H. Matos Rodríguez [1916]

Suom. san.: Tunteaton (1929),

Esittäjä: Arne Salonen, oopperalaulaja, luenta

Genrenvaihto laulusta > proosaa, luenta, lausuntaa

'Tropic Night'

'The fascinating wonderful night in
the tropics
covers in its shining glowing
embrace,
such a little, beautiful and charming
land.
That land is the goal of my dreams.
That land is Cuba,
the fairy-tale world of passion and
love.' (PK suorasan. käännös)

La Cumparsita (1916)

Versioita, muunnelmia, suom. (1953)

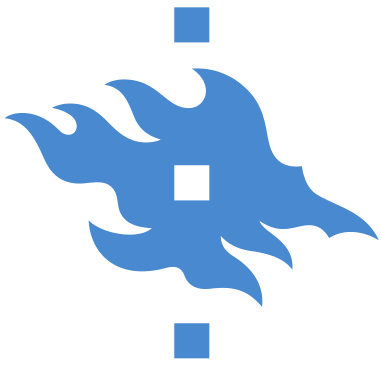
La Cumparsita

*Hiljaa yössä nyt sävel kaikaa,
tähtein vyössä on kummaa taikaa.
Mieltä kiehtoo tää rytmi kuuma,
tulta liehtoo sen outo huuma.
Tieni illoin, kun luokses johtaa,
tunnen silloin: mua onni kohtaa,
mulle milloin suot kuuman
suudelman.
[...]*

*Hetken ehkä onni kestää,
loppua sen ei voi estää.
Silti siihen aina luotan,
kestävyyttä sen mä vuotan.
[...]*

Suom. sanat Kullervo [Tapio Lahtinen] (1953)
Esittäjä: Olavi Virta & Metro-tytöt (1953)

Dallapé-orkesterin instrumentaaliversio (1938)

***La cumparsita* (1916)**
Música de G. H. Matos Rodríguez (1897–1948)
***Cumparsita*, English version**

Cumparsita

Cumparsita,
I know you're playing
Cumparsita,
In rhythm swaying,
Hypnotising,
Your love I'm praying,
Tantalizig,
Your eyes are saying,
"Take me, why are you waiting?
Hold me, no hesitating,
Kiss me, tonight's the night for love."

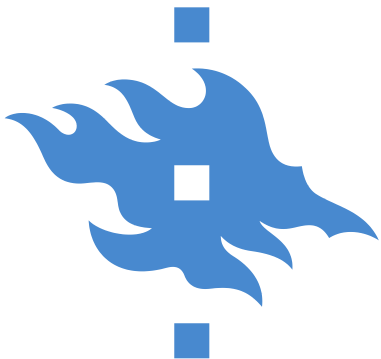
[...]

You're mine my Cumparsita.
Our romance, a fiery passion,
Our kiss, a breathless ecstasy.
And for tonight it seems
This is the dream of dreams,

[...]

Fate has brought us here together.
For this meeting sweet and tender.

Music: G. H. Matos Rodríguez (1897–1948)
[1916]
English lyrics Russel Goudey (1950s)

La cumparsita (1916)
Música de G. H. Matos Rodríguez (1897–1948)
Letra Pascual Contursi & Enrique Pedro Maroni (1924/1927)
La cumparsita, suom. Ahti Taponen (1999)

La cumparsita

*Jos sä koskaan
saat tietää miten tuhlaan
unteni muistojuhlaan
sun pientä kuvaasi
[...]*

*Pois on menneet ystävätkin,
paenneet tuskaa jonka kätkin,
tuoneet kylmää lohdutustaan
Yön mustaan tyhjyyteen.*

[...]

*Pieni koira kynnyksellä,
jolle hetken olin hellä
kyhnyttää näykkien ruokaa
ja hiljaa huokaa vuoksesi.
[...]*

Säv. G. H. Matos Rodríguez (1897–1948)
[1916]

Suom. san. Ahti Taponen (1999)
Esittäjä Tapani Kansa CD (1999),
El día que me quieras

*Päivä jona rakastan; levyllä tunnetuimpia
urug. ja argentiinalaisia tangoja uusina
suomennoksina*

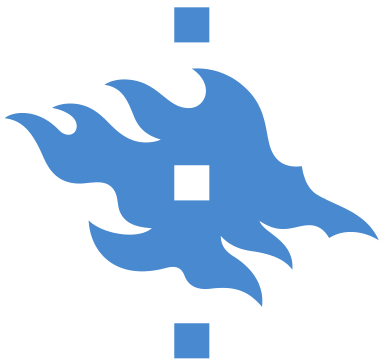
**Jacob Gade (1879–1963), tanskal. viulisti ja säv.:
Tango Jalousie ([14.9.1925] 1933)
Mustasukkaisuutta (1953), suom. san. Kullervo [Tapio
Lahtinen]; Tanska instrum. > Suomi**

Mustasukkaisuutta

*Järjen veit
ja minusta orjan teit!*
Kun lempes annoit
ja kestävän sen vannot.
Mutt' kesti se vain hetkisen,
ja murheeksi vaihtuen.
Sun sanas kuumat
oli valhetta vain.
[...]

Säv. Jacob Gade (1879–1963) [1925]
Suom. san. Kullervo [Tapio Lahtinen]
Esittäjä: Olavi Virta (1953)
Esittäjä: Erkki Eirto (1943), eri sanat
Esittäjä: Annikki Arni

Jealousy (1942)

Instrumentaaliversiosta sanoituksia

Jealousy

Jealousy, was only through jealousy

Our hearts were broken, and angry words
were spoken,

Now all I have is memory to cherish so
tenderly

With every token you have given to me
I loved too well for I doubted you in my heart

My life was hell every moment we were apart

[...]

My crime was my blind jealousy

[...]

Säv. Jacob Gade (1879–1963) [1925]

English text: Simon May

Esittäjä: Vera Lynn (1942)

Jealousy (Jalousie) (1951)

Instrumentaaliversiosta sanoituksia

[*intersemioottinen kääntäm.*, Jakobson 1959]

Jealousy (Jalousie)

Jealousy, night and day you torture me

I sometimes wonder, if this spell that I'm under
Can only be a melody, for I know no one but me
Has won your heart, but when the music starts.

My peace departs from the moment
they play that lovely strain

And we surrender to all it's charm again

This jealousy that tortures me, is ecstasy,

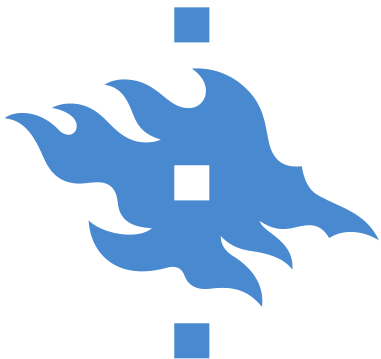
mystery, pain

[...]

Säv. Jacob Gade (1879–1963) [1925]

English text: Vera Bloom

Esittäjä: Frankie Lane (1951)

Esimerkkejä: 1960-luku, 1970-luku ...

Bridge over troubled water

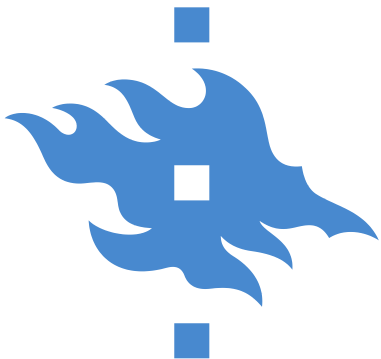
Trad. & Simon & Garfunkel (1964/1970)

Silta yli synkän veen

Säv. trad. & Simon & Garfunkel
Suom. san. Pertti Reponen (1971)
Esittäjä: Kirka Babitzin

Som en bro över mörka vatten

Musik & text: Simon & Garfunkel
(1964/1970)
Svensk text: Åke Arenhill (1970)
Artist: Tommy Körberg

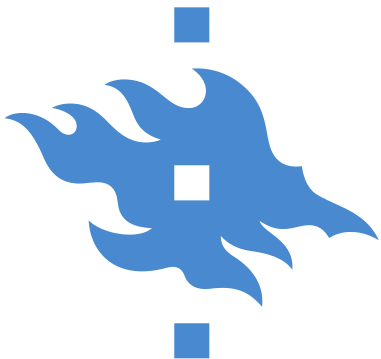
Kalevan ruotsintaja kääntää iskelmiä ruotsiksi 1980– *Kalevala* (1849): Lars och Mats Huldéns sv. övers. 1999 Suomi > Ruotsi

---

Vet du vad vi borde göra
vad som leker mig i hågen?
Börja sjunga gamla sånger!
Låna röst åt våra runor!
Visa våra släktklenoder,
sjunga dem som de har sjungits.
Orden saftar sig i munnen,
sägner samlar sig och faller,
far som forsar över tungan,
tillrar mellan mina tänder.

[...] *Kalevala* (1849, Första sången, övers. Huldén 1999: 15)

Vrt. *Kanteletar* (1840) ja sen ruotsinnokset 1830–1989, eri ruotsintajia

Satumaa (1955) – Sagolandet (1980)
Säv. & san.: Unto Mononen (1930–1968)
Svensk text: Lars Huldén (1926–2016)
Suomi > Ruotsi

Satumaa

Aavan meren tuolla puolen jossakin on maa
missä onnen kaukorantaan *laine* liplattaa,
missä kukat kauneimmat *luo* aina *lo*istettaan.
Siellä *huo*let *huo*misen saa jäädä *unholaan*.

Oi jospa kerran sinne satumaahan käydä vois,
[...]

Lennä laulu sinne missä siintää satumaa,
sinne missä mua *oma armain* odottaa.

Lennä laulu sinne lailla linnun litävän.
Kerro että *aatoksissain* on vain yksin hän.

[...]

Säv. & san.: Unto Mononen (1930–1968)

Ehdolla myös uuteen virsikirjaan

Sagolandet

Bortom vida havet finns det någonstans ett land,
där små vågor plaskar mot en *lummig lyckostrand*.
Ständigt står där blommor i den härligaste prakt.
Över morgondagens oro *glömskans väv sig lagt*.

Ack, om jag blott en enda gång fick flyga över dit,
[...]

Flyg min sång till sagolandets *azurblåa kust*.

Där *bor den mitt hjärta älskar högt i nöd och lust*.

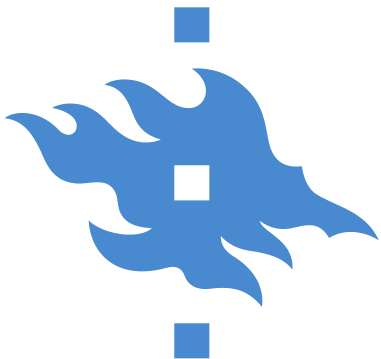
Flyg min sång som fågeln flyger över land och hav.
Säg henne att hon är den jag *evigt håller av*.

[...]

Säv. & san.: Unto Mononen (1930–1968)

Svensk text: Lars Huldén (1926–2016)

Esittäjä: Arja Saijonmaa

Kultainen nuoruus (1949)

Säv. & san. Kullervo Linna

Ljuvliga ungdom (1982)

Svensk tolkning: Lars Huldén; Suomi > Ruotsi

Kultainen nuoruus

[...]

Ei kultainen nuoruus

jää unholaan,

vaan muistoissain

jälleen sen luoksein saan.

Säv. & san. Kullervo Linna (1949)

[...]

Ljuvliga ungdom

[...]

Ja, ljuvliga ungdom,

dig har jag kvar

som värme i hjärtat

på äldre dar.

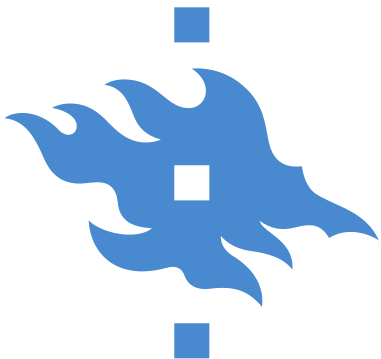
[...]

Säv. & san. Kullervo Linna (1949)

Svensk tolkning: Lars Huldén (1982)

Esittäjä: Arja Saijonmaa

**Monien suomalaisten laulujen LH:n
ruotsinnokset 1980–**

Kotkan ruusu – Kotkas ros

Säv. Helvi Mäkinen San. Leo Anttila ([1941] 1969)

Svensk tolkning: Lars Huldén

Suomi > suomenruotsi > Ruotsi, Norja...

Kotkan ruusu

Ken lähtee
seurakseni tanssimaan?
Kai hetken lohtu
pikarista sallitaan.
Jos lemmen
tahdon sulle lahjoittaa,
saat Kotkan ruusun
hetkeks omistaa.
[...]

Säv. Helvi Mäkinen
San. Leo Anttila ([1941] 1969)

Kotkas ros

Vem kommer
med mig ut och dansar nu?
En blick i bågarn
skänker tröst åt hjärtat ju.
Min kärlek
vill jag kanske skänka dig.
Rosen från Kotka
[...]

Säv. Helvi Mäkinen
San. Leo Anttila ([1941] 1969)
Svensk tolkning: Lars Huldén
Esittäjä: Arja Saijonmaa

Nuoruustango – Ungdomstango

Peter von Bagh elokuvasta *Kreivi* (1971)

Säv. Kaj Chydenius (1971) San.: Anu Kaipainen

Svensk tolkn. (1980): Lars Huldén (1926–2016); Suomi > Ruotsi

Nuoruustango

Lämpöni, lempeni annan,
kaunis on nuoruutein.

Nää suven ruusut kannan,
itseni yksin tein.

Ei ole muuta antaa
kuin tämä nuoruutein.

Sulle sen tahdon kantaa,
en ota itsellein.

[...]

Säv. Kaj Chydenius (1971)
San. Anu Kaipainen

Ungdomstango

Kärlekens flammande låga
bränner mitt hela jag.

Ungdomens glödande rosor
bär jag en sommardag.

Ingenting annat äger
jag än mitt unga liv.

Ta det som gåva, låt mig
evigt din egen förbli.

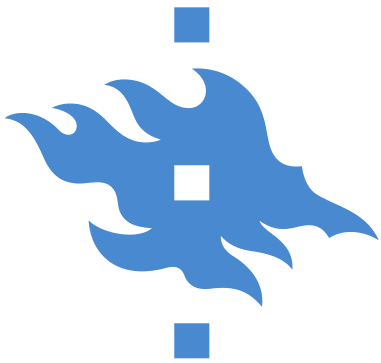
[...]

Säv. Kaj Chydenius (1971)

San. Anu Kaipainen

Svensk tolkning (1980): Lars Huldén (1926–2016)

Esittäjä: Stina Ekblad ym.

***Siks oon mä suruinen* (1944): Toivo Kärki & Kerttu Mustonen**
***Nu går jag sorgsen här* (1944): sv. Joel Rundt**
***Domani* (1964): ital. Umberto Marcato**
Suomi > Ruotsi > Italia

Sotavuosina suomalaiset
tangot saivat jo *ruotsinnoksia*

1960-luvun tangobuumin
myötä suomalaisia tango
käännettiin myös *italiaksi*.

Italian vaikutus suomen
populaariin lauluun.

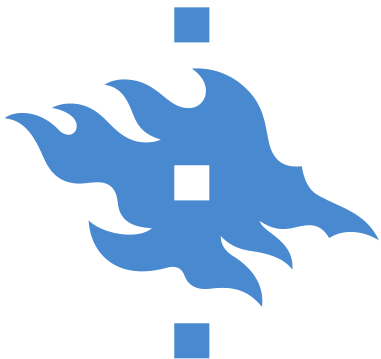
Italialainen laulaja Umberto
Marcato käänsi.

Punaiset lehdet (1945) Säv. Pentti Viherluoto
San. Harry Etelä [Aimo Viherluoto]
Höstlöven glöda (1945): Svensk text: Thure Wahlroos
Suomi > Ruotsi

1940-luvun suomalaisia
tangoja ruotsinnettiin.

Ruotsista: Konvaljens avsked ([1905] 1919) ***Kielon jäähyväiset (1930–)***

Ruotsi > Suomi

Konvaljens avsked

Ljuva susande milda västanvind
kom och svalkande smek min bleka kind!
O, sänk dig ned invid min veka fot!
Ack dröj, o dröj hos mig,
tag nu min sista suck emot.

[...]
Snart är den slut min korta tid
och jag böjer mitt huvud så sakta, så sakta
att dö, vit såsom snö,
stilla slumrande in i frid.

[...]

Musik: Otto Lindvall

Text: David Lindvall

**Ruotsista myös kaihoisia lauluja
Suomeen sota-ajan lauluiksi**

Kielon jäähyväiset

Luoksein käy, lämmin läntinen tuulonen.
Värjyen, pieni kielo, sua kaipaen.
Kevätauringon säde lehdossa leikkiä lyö.
Tule jo, odotan sua, ennenkuin saapuu jo
ylleni yö.

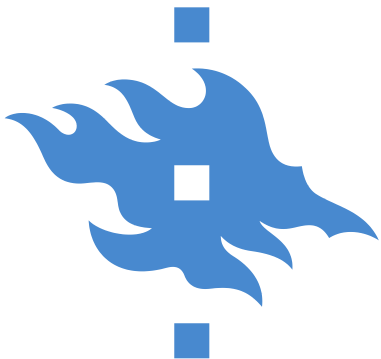
[...]
pian kuolohon käyn kalveten.
Mullassa maan uinua saan.

[...]

Suom. san. Kerttu Mustonen

Esittäjät: Harmony Sisters

**Surumielisiä suomennoksia sota-
ajan lauluiksi, käytettiin myös
häävalssina...**

Ruotsista 1940– Bellmania, iloisia merimies- ja lentäjänvalsseja... Tauben tangoja...

Min älskling

Min älskling, du är som en ros,
en nyutsprungnen skär,
ja, som den skönaste musik,
min älskade, du är.
Så underbar är du, min vän,
och ser så vacker ut,
och älska dig det ska jag än
när havet sinat ut!

[...]

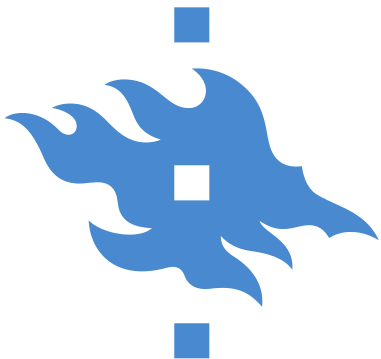
Musik & text Evert Taube
(1943)

Rakkaani

Oot kauniimpi kuin suven maa,
Kun ruusut puhkeaa.
Oot sävel onnellinen,
Kaiku kauniin rakkauden.
Vain valoon se johtavi tie,
Mi luokses, rakkain, vie.
En nähnyt taivaan sinisyyttä,
Ennen kuin sun näin.

[...]

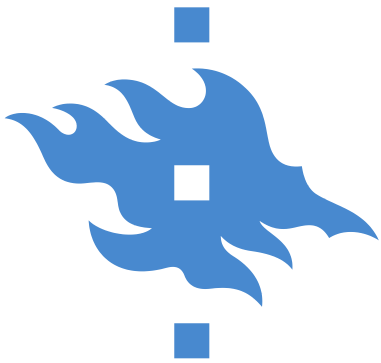
Säv. & san. Evert Taube (1943)
Suom san. Orvokki Itä [Reino Helismaa]

Populaarin laulun kääntäjiä 1920–

Erkki Ainamo
Erkki Tiesmaa
Reino Helismaa [Orvokki It, Raumi Kouta, Aarne Lohimies]
Sauvo Puhtila [Saukki, Solja Tuuli]
Olavi Virta
Wäino Sola
Kari Tuomisaari
Ulla Sand
Reino Palmroth [Reino Hirvisettä, Palle]
Juha "Watt" Vainio [Mirja Lähde]
Martti Jäppilä [M. Maja]
Martti Similä
Usko Kemppi
Thure Wahlroos
Tapio Lahtinen [Kullervo]
Tapio Rautavaara
Lauri Jauhiainen
Pentti Saaritsa
Pertti "Pertsä" Reponen
Vexi Salmi
Aappo I. Piippo
Jorma Toiviainen
Raul Reiman
Jukka Virtanen
Joel Rundt
Lars Huldén
Ahti Taponen
Harri Saksala ...

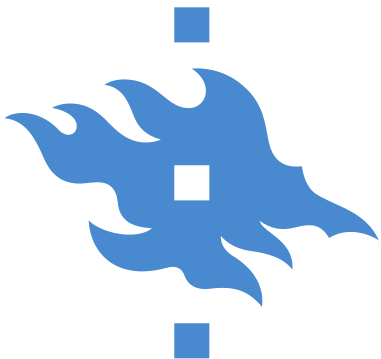
Kerttu Mustonen
Dagmar Parmas [Ari Saarni, Timo Teräste]
Eine Laine [Ela]
Kyllikki Solanterä [K. Sara]
Helna Eevanen [H. Neva, Asser
Tervämäki, Ari Tarvainen]
Aune Haarla [Ala-Tuuhonen] [Annuli, Anu
Tuulos]
Tuula Valkama
Chrisse Johansson
Sini Sovijärvi ...

Teoston tilastoja

- ❑ 2004: 40 Suomen soitetumman laulun joukossa **12 käännösiskelmää**, muut alkuperältään suomalaisia:
- ❑ 12 nostalgista laulua: venäläinen kansansävelmä *Lokki* 1940–1960-lukujen ensilevytyksiä, ”klassikkoja” (ve, en, sa, ra, it, ru):
Keinu kanssani (Sway), Ikkunaprinsessa (Glendora), Hopeinen kuu (Guarda que luna), Jambalaya, Se jokin sinulla on (You’ve Got What I like), Moskovan valot, Kerran saavun satamaan (En gång jag seglar i hamn), Salattu suru (My Heart Must Do the Crying), Amor Amor Amor, Tähti ja meripoika (Sömanden og sternen), Eeva (Eva) (Niiniluoto 2007: 536)

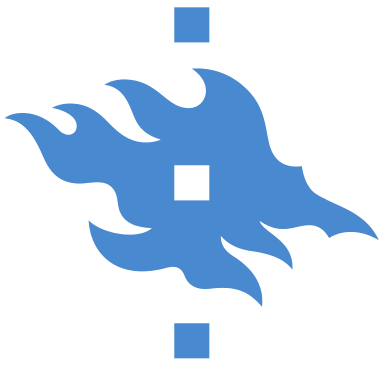
Tänään

”Uusien käännösiskelmien kulta-aika ohi”

- ❑ 1990–2000- luvulla käännösiskelmien rekisteröinti vähentynyt, ulkomaista populaarimusiikkia kuunnellaan originaaliversioina
- ❑ Silti suuri osa suomalaisista haluaa kuunnella **populaarimusiikkinsa suomen kielellä**
- ❑ Iskelmän historia todistaa, että käännösiskelmä on merkinnyt ulkomaisen musiikkikappaleen ***uudelleen kirjoittamista suomalaiseksi***
- ❑ **Vierasta kotoista:** Vierasperäinen laulu on tullut osaksi kansallista identiteettiä
- ❑ (Kukkonen 1993, 1996, 1997 jne.; Jalkanen & Kurkela 2004: 444, Niiniluoto 2007: 549)

Theory: Three modes, kinds of translation

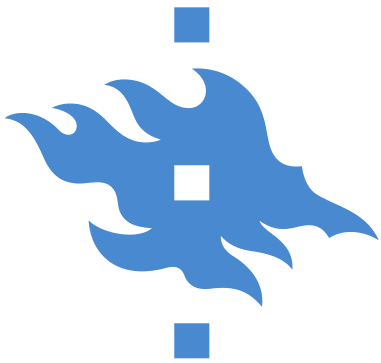
Roman Jakobson ([1959] 1987: 428–435):

On Linguistic Aspects of Translation

[THE SEMIOTIC TURN IN TRANSLATION 1959–]

- ❑ **Intralingual translation** or *rewording* is an interpretation of verbal signs by means of other signs of the same language.
- ❑ **Interlingual translation** or *translation proper* is an interpretation of verbal signs by means of some other language.
- ❑ **Intersemiotic translation** or *transmutation* is an interpretation of verbal signs by means of signs of nonverbal sign systems.

[Translation between various sign systems.]

Teoriaa: Saman toisen aikaansaaminen ”the same other”

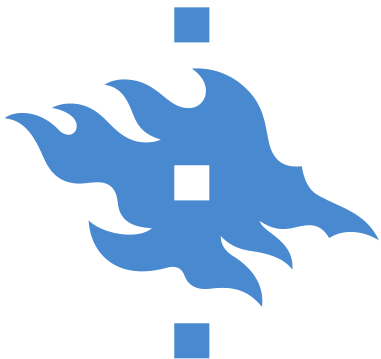

- ❑ [...] the relation between the original text and the translated text. These texts are similar to each other, but what is the nature of such similarity? The paradox of translation consists in the fact that *the text must remain the same while becoming other* simply because it has been reorganized into the expressive modalities of another language: the translated text is simultaneously identical and different with respect to the original text. (Ponzio 2003: 15–16, *Translation Translation*, Susan Petrilli (ed.); kursiv. i orig.)
- ❑ Steiner (1975: 473) i *After Babel*: ”every language offer its own reading of life”. [Jfr *logotop*.]
- ❑ Nida & Taber (1982: 43): “Each language has its own genius.”
- ❑ *Difference in Translation* 1985. Joseph F. Graham (ed. and with an Introduction). Ithaca and London: Cornell University Press.
- ❑ Derrida, Jaques 1985. *Des Tours de Babel*. In: *Difference in Translation* 1985. Joseph F. Graham (ed. and with an Introduction). Ithaca and London: Cornell University Press. 165–207 (in English), 209–248 (in French).
- ❑ Derrida (1982): *différance*

LAULAVA MINÄ – DET SJUNGANDE JAGET MIKSI LAULAN? – VARFÖR SJUNGER JAG?

- ”Sången ledsagade människors söcken och högtid. Den var inte ’konst’, utan snarast en uttrycksimprovisation: accentueringen av rörelse, vokalisering av arbete, eller en nedärvd umgängesform. Dikten stod nära skriket, gråten, en härmning av djurens och den övriga naturens läten och ljud.” (Kuusi & Honko [19639 1983: 109, sv. övers. Thomas Warburton.) (Se förordet i Lönnrots *Kanterletar*.)
- ”Tack för alla sånger
för ord och toner ...
Alla behöver en sång och en dans ...
Jag säger tack för alla sånger
ni ger var röst en chans.”
Abba: *Thank You for the Music*)
- Joel Rundt, *Bara i denna frid*, 1964, ”Vi behöver varje dag en sång”

Kääntäjän näkökulma: Laulujen tulkinnasta Thomas Warburton *Kanteletar*-ruotsinnoksista

---

Thomas Warburton (1989: 7, 178): *Visor och ballader ur Kanteletar*:

” [...] Flera dikter lever högt på en konstfärdigt och finurligt använd **alliteration**, som måste **gå förlorad** i sitt rätta sammanhang vid en översättning. Många andra är **helt enkelt svåra**: så lakoniska, så fast sammanhållna inom sin snäva metriska ram att de inte vill foga in sig i runometerschemat när orden blir fler och deras bindningar lösare. **Avundsvärt ofta består en versrad i finskan med sina åtta stavelser av bara två ord – med svenskans artiklar och prepositioner måste det bli fyra, fem eller sex, och därmed har hela raden ändrat karaktär.** Sådant kan nu inte undvikas. Den svenska runometern **låter ohjälpligt annorlunda** än den finska och **ser heller inte likadan ut för ögat**. Det får sin betydelse också för **innehållet** och dess **stämningbild**. Varken det träffsäkert avfyrate **skämtet eller den hårdknutna smärtan och sorgen** ter sig likadana när de måste bli mångordiga. [...] Nr 207–238 är **barnvisor och ramsor**; de flesta av dem är tyvärr så gott som oöversättliga.” (PK:s fet stil.)